

CATHY VAN BEEK
OVER DUURZAME ZORG

‘Vergroening in en buiten het ziekenhuis begint met zorgmedewerkers zelf’

Om gezond te kunnen blijven, hebben we een gezonde planeet nodig, zegt Cathy van Beek, oud-kwartiermaker duurzame zorg voor VWS en tegenwoordig voorzitter van de Klimaattafel Gezondheidszorg Rotterdam. De hele sector is aan zet: ‘Juist op ons, werkers in de gezondheidszorg, rust een integrale verantwoordelijkheid voor alle kinderen en hun kinderen.’

TEKST MALOU VAN HINTUM BEELD FRANK RUITER

Zei je tien jaar geleden ‘we hebben duurzame zorg nodig’, dan had je heel wat uit te leggen. ‘Duurzame zorg?’ Cathy van Beek somt zonder te haperen de toenmalige tegenwerpingen op. “Dat is een linkse hobby”, dat hoor ik nu helemaal niet meer. “We doen al heel veel goede dingen, moet dit ook nog?”, ook dat argument is aan het verdwijnen. Blijft over: “We hebben het al zo druk en het is duur”. Dat eerste is waar, maar is dat een reden om niet in de toekomst te investeren? En dat het duur is klopt soms, maar meestal is het goedkoper om bijvoorbeeld de levensduur van apparatuur te verlengen en om spullen niet weg te gooien, maar te hergebruiken. Om dat goed te kunnen doen, is een levenscyclusanalyse nodig waarin de hele keten wordt meegenomen, inclusief de kosten van milieuschade. Daarnaast zijn er innovaties nodig die het mogelijk maken om zuiniger, schoner en efficiënter te werken. En nee, dan hoef je niet alleen aan dure technologie te denken. Want als, bijvoorbeeld, alle afdelingen radiologie hun patiënten plaszakken zouden meegeven om de eerste vierentwintig uur thuis hun urine in te droppen, voorkomen hun patiënten dat jaarlijks ongeveer dertig ton contrastvloeistof het water vervuult.

Goede zorg is duurzame zorg

De zorgsector associëren we met schoon en hygiënisch, maar ze gebruikt ook veel energie, water, voedsel en grondstoffen. Ze is verantwoordelijk voor zeven procent van de CO₂-uitstoot en produceert enorme afvalbergen. Het videokunstwerk dat kunstenaar Maria Kojck maakte van het afval van haar borstoperatie is er een indrukwekkend voorbeeld van. En dan hebben we het nog niet over (overtollige) medicijnen en medicijnresten die in het milieu verdwijnen. Door deze milieubelastende manier van werken is de zorg zélf een van de veroorzakers van gezondheidsproblemen, en dat kan niet de bedoeling zijn. ‘Goede zorg is duurzame zorg in een gezonde omgeving,’ zegt Van Beek dan ook. En dat vraagt om vergroening in én buiten het ziekenhuis. Dat begint met de zorgmedewerkers zelf. Zij hebben baat bij een groene werkomgeving direct

buiten het ziekenhuis, waar ze tijdens hun pauzes gemakkelijk naartoe kunnen. Van Beek: ‘Er is vergelijkend onderzoek gedaan tussen medewerkers die een halfuur naar buiten gingen en daar echt groen konden zien, en mensen die binnen pauze hielden. Daaruit bleek dat de eerste groep een substantieel lagere kans had op een burn-out vergeleken met de tweede. Is er geen groen in de buurt, laat dan een daktuin aanleggen.’

Ook focus op oorzaken ziekte

Buiten het ziekenhuis valt nog meer te vergroenen: ‘Het moet niet zo zijn dat zorgmedewerkers met de uitlaatgassen van hun auto’s bijdragen aan luchtvervuiling die de kans op astma vergroot.’ Van Beek is dan ook groot voorstander van minder – door fossiele brandstoffen aangedreven – auto’s, meer fietsgebruik en ‘veel minder parkeerplaatsen; en maak ze ook héél duur.’ Artsen en andere zorgmedewerkers zouden zich niet alleen om zieke mensen moeten bekommeren, maar ook om de oorzaken van die ziekten, zegt ze met klem. ‘Wereldwijd zien dokters de klimaatcrisis als de grootste bedreiging voor de volksgezondheid en dus als een gezondheidscrisis. Die boodschap hebben 230 medische bladen, inclusief het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (NTvG) en Medisch Contact, eind vorig jaar luid en duidelijk laten horen. Om gezond te kunnen blijven, hebben we een gezonde planeet nodig. We moeten ons daar samen voor inspannen door de zorg toekomstbestendig te maken.’

Iedereen aan zet

Het besef dat iederéén aan zet is, begint steeds meer te groeien. In oktober 2018 ondertekenden 132 organisaties, waaronder ook de Federatie Medisch Specialisten, de eerste Green Deal Duurzame Zorg. ‘Inmiddels hebben meer dan driehonderd organisaties de Green Deal ondertekend’, zegt Van Beek trots. De Green Deal bevat vier pijlers. De eerste: minder uitstoot van CO₂, met name als het gaat om gebouwen en vervoer. De tweede pijler: minder verspilling van grondstoffen. Denk dan aan het zo veel mogelijk circulair inkopen van materialen en producten, zodat ze beter opnieuw te gebruiken of te recyclen zijn, en aan het terugdringen van de enorme medicijn- en voedselverspilling in de zorg. De derde pijler: minder watervervuiling door geneesmiddelenresten. Van Beek noemt als voorbeeld het aan vrouwen aanbieden van een spiraaltje als eerste keuze in plaats van anticonceptiepillen. En pijler nummer vier: een groene leef- en werkomgeving.

De ideeën achter de Green Deal slaan aan. Er is inmiddels een Groene Zorg Alliantie waarbij 24 commissies zijn aangesloten, zoals De Klimaatdokter, Groene SEH, De Groene IC, De Duurzame Verpleegkundige en Coalitie Duurzame Farmacie. De Jonge Specialist heeft duurzaam-

‘Wereldwijd zien dokters de klimaatcrisis als de grootste bedreiging van de volksgezondheid en dus als een gezondheidscrisis’

‘Artsen en andere zorgmedewerkers zouden zich niet alleen om zieke mensen moeten bekommeren, maar ook om de oorzaken van die ziekten’

heid prominent op de agenda gezet en de handreiking ‘Groen, groener, groenst’ klaarliggen voor alle aios, anios en arts-onderzoekers die willen bijdragen aan duurzaam dokteren. Van Beek: ‘De Jonge Specialist heeft in 2019 de Green Deal ondertekend, en tegen de toenmalige minister Bruno Bruins van VWS gezegd dat ze niet in ziekenhuizen aan de slag willen die niet aan duurzaamheid doen. Tegenwoordig krijgen ziekenhuizen dan ook vaak van sollicitanten de vraag hoe ze aan duurzaamheid werken. Het Radboudumc, waar mijn duurzaamheidsmissie is begonnen, heeft het credo: “Wat we doen, doen we duurzaam.” Van inkopers tot zorgprofessionals blijkt dat een reden om voor het Radboudumc te komen werken.’

Minder prematuren door betere luchtkwaliteit

Er is een manifest van medici voor een gezonde aarde. De CO2-assistent verenigt Utrechtse en Amsterdamse geneeskundestudenten die pleiten voor meer onderwijs over de klimaatcrisis in het geneeskunde curriculum. Het ‘ten eerste niet schaden’ – onderdeel van de artseneed – reikt verder dan de spreekkamer, zeggen ze. Het Longfonds is daar al langer van overtuigd en heeft het manifest ‘Geef kinderen gezonde lucht – nu en in de toekomst’ opgesteld, dat is ondertekend door onder meer (kinder) longartsen, huisartsen, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten. Ze pleiten voor een speciale gezant

Gezonde lucht. Van Beek: ‘We zagen dat er tijdens de coronacrisis veel minder prematuren werden geboren, iets wat onder meer werd toegeschreven aan de betere luchtkwaliteit. Die relatie is niet causaal aangetoond, maar het was wel een opvallende correlatie.’

Een ander voorbeeld: het relatief grote aantal mensen met Parkinson in gebieden waar de bollenteelt plaatsvindt en waar mensen veel in aanraking komen met bestrijdingsmiddelen. Van Beek: ‘De causaliteit staat niet keihard wetenschappelijk vast, maar ik vind het heel goed dat onder andere neuroloog Bas Bloem stelt dat er sprake is van een duidelijk verband en dat maatregelen nodig zijn. Ook dat is duurzaam dokteren.’

Nul emissie in 2050

Intussen telt de groene zorglocomotief steeds meer wagons. Medisch specialismen hebben hun eigen werkgroepen duurzaamheid opgericht. Onder de bezielende leiding van de Nederlandse Vereniging voor Heelkunde (NVvH) spannen vijftien wetenschappelijke en beroepsverenigingen zich als landelijk netwerk de Groene OK in voor precies dat: een verduurzaamde, groene ok, vertelt Van Beek. Denk daarbij aan: minder afval, goede afvalscheiding en een slimmer ventilatiebeleid. Doelen waarvoor anesthesiologen, ok-assistenten, anesthesieassistenten en leidinggevenden van de ok de handen ineen hebben geslagen.

Binnen het ziekenhuis is ook winst te behalen met (meer) vegetarische catering, duurzame verlichting en recyclebare koffiebekers – om maar een paar dingen te noemen. Voor wie goed om zich heen kijkt, liggen de verbeteringen voor het oprapen. Van Beek is er dan ook van overtuigd dat duurzaamheid een strategisch speerpunt wordt en blijft in de ziekenhuizen, én breder in de zorg: ‘Dit gaat niet meer weg totdat we in 2050 op of rondom nul emissie uitkomen!’

Lees verder op
demedischspecialist.nl/cathyvanbeek
en ontdek hoe Cathy denkt over de
cruciale rol van ziekenhuisbestuurders.